

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ О.М. БЕКЕТОВА

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять та самостійної роботи
з дисципліни

ФІНАНСОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ

*(для студентів 5 курсу денної форми навчання
спеціальності 7.03050901 – «Облік і аудит»)*

Харків
ХНУМГ
2013

Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи з дисципліни «Фінансова діяльність підприємств» (для студентів 5 курсу денної форми навчання спеціальності 7.03050901 – «Облік і аудит») / Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова; уклад.: Т. В. Момот, Д. В. Сисоєв. – Х.: ХНУМГ, 2013 – 43 с.

Укладачі: Т. В. Момот, Д. В. Сисоєв

Рецензент: д.е.н., доц. К. А. Мамонов

Рекомендовано кафедрою "Облік і аудит", протокол №1 від "28" серпня 2010 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ «ФІНАНСОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ».....	5
1.1. МЕТА ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ.....	5
1.2. ТЕМИ І ОСНОВНІ ПИТАННЯ КУРСУ.....	6
1.3. ПЕРЕЛІК ТЕМ ЛЕКЦІЙ ТА СЕМІНАРІВ, ЇХ ОБСЯГ В ГОДИНАХ....	8
2. ПРАКТИЧНА РОБОТА.....	9
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	40

ВСТУП

Дисципліна "Фінансова діяльність підприємств" вивчають студенти-спеціалісти спеціальності 7.050106 «Облік і аудит» для придбання базових теоретичних знань в області основних категорій і методів фінансової діяльності підприємств й практичних навичок по їхньому застосуванню.

Фінансова діяльність – це діяльність, яка веде до змін розміру і складу власного та позичкового капіталу підприємства. Зміст фінансової діяльності полягає у виробленні управлінських рішень щодо найефективнішого використання фінансового механізму для досягнення тактичних і стратегічних завдань підприємства.

Вивчення цієї дисципліни базується на знаннях, отриманих студентами на таких курсах, як економіка підприємства, фінансовий облік, фінансовий менеджмент, інвестиційний менеджмент, гроші та кредит, фінанси підприємств, економічний аналіз, фінансовий аналіз, звітність підприємств. Тому важливого значення набуває знання студентом економічних категорій, понять, методів і моделей, що вивчаються у названих курсах.

Згідно із сучасними тенденціями в галузі фінансової науки, найвищою фінансово-економічною метою діяльності спеціалістів з фінансового аналізу є зростання вартості підприємства та доходів його власників. Можна стверджувати, що фінансова діяльність (фінансування) має вирішальний вплив на процеси генерування вартості підприємства. Виходячи з цього фінансову діяльність можна розглядати як процес управління генеруванням додаткової вартості, її збереженням та створенням умов для використання додаткової вартості власниками підприємства. В зв'язку з цим в сучасних економічних умовах студентові поряд з вивченням таких базових дисциплін, як бухгалтерський та податковий облік, аудит і ревізія треба знати особливості фінансової діяльності підприємств як інструментарій, потрібний підприємству для виходу на новий якісний рівень розвитку.

1. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ “ФІНАНСОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ”

1.1 Мета вивчення дисципліни

Метою вивчення дисципліни "Фінансова діяльність підприємств" є засвоєння теоретичних знань та набуття практичних навичок організації фінансової діяльності суб'єктів господарювання, збільшення статутного капіталу, емісії акцій чи облігацій, управління інвестиційними вкладеннями, розробки дивідендної політики підприємства, управління підприємством у кризовому фінансовому стані, застосування правил фінансування підприємства та управління грошовими потоками, вивчення методів оцінки вартості підприємства. У процесі вивчення дисципліни в студентів формуються такі знання та навички:

Студент повинен знати:

- класифікацію джерел та форми фінансування підприємства;
- економічну сутність капіталу підприємства;
- зміст та основні завдання фінансової діяльності суб'єктів господарювання;
- зміст, значення та основні завдання дивідендної політики;
- організацію фінансової діяльності підприємств.

Студент повинен оволодіти:

- проведенням розрахунків чистого грошового потоку підприємства;
- визначення потреби підприємства в капіталі функції та складові власного капіталу;
- розрахунок емісійного доходу;
- проведення оцінки ефективності дивідендної політики;
- обґрунтування вибору правової форми організації бізнесу;
- розробка методичних рекомендацій з проведення моніторингу фінансово-економічного стану підприємства.

1.2 Теми і основні питання курсу

Тема 1. Основи фінансової діяльності суб'єктів господарювання

- 1.1. Капітал підприємства та його економічна сутність.
- 1.2. Зміст та основні завдання фінансової діяльності суб'єктів господарювання.
- 1.3. Фінансова діяльність у системі функціональних завдань фінансового менеджменту підприємства.
- 1.4. Форми фінансування підприємств.
- 1.5. Критерії прийняття фінансових рішень.
- 1.6. Теоретичні джерела фінансової діяльності підприємств.

Тема 2. Особливості фінансової діяльності суб'єктів господарювання різних організаційно - правових форм

- 2.1. Критерії прийняття рішення про вибір правової форми організації бізнес.
- 2.2. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання без створення юридичної особи.
- 2.3. Особливості фінансової діяльності приватних підприємств.
- 2.4. Особливості фінансової діяльності товариств з обмеженою відповідальністю.
- 2.5. Особливості фінансової діяльності акціонерних товариств.
- 2.6. Особливості фінансової діяльності командитних і повних товариств.
- 2.7. Фінансова діяльність кооперативів.

Тема 3. Зовнішні джерела формування власного капіталу підприємств

- 3.1. Власний капітал, його функції та складові.
- 3.2. Статутний капітал і корпоративні права підприємства.
- 3.3. Резервний капітал підприємства, його види та джерела формування.
- 3.4. Збільшення статутного капіталу підприємства.
- 3.5. Зменшення статутного капіталу підприємств.

Тема 4. Внутрішні джерела фінансування підприємства

- 4.1. Класифікація внутрішніх джерел фінансування підприємства.
- 4.2. Самофінансування підприємств.
- 4.3. Збільшення статутного капіталу без залучення додаткових внесків.
- 4.4. Забезпечення наступних витрат і платежів.
- 4.5. Чистий грошовий потік (cash-flow).

Тема 5. Дивідендна політика підприємства

- 5.1. Зміст, значення та основні завдання дивідендної політики.

- 5.2. Порядок нарахування дивідендів.
- 5.3. Форми виплати дивідендів.
- 5.4. Інструменти дивідендної політики.
- 5.5. Методи нарахування дивідендів.

Тема 6. Фінансування підприємства за рахунок позичкового капіталу

- 6.1. Позичковий капітал підприємства, його ознаки та складові.
- 6.2. Фінансові кредити.
- 6.3. Облігації підприємств.
- 6.4. Факторинг.

Тема 7. Фінансові аспекти реорганізації підприємств

- 7.1. Реорганізація як специфічний напрям фінансової діяльності підприємства.
- 7.2. Укрупнення підприємства.
- 7.3. Реорганізація підприємства, спрямована на його розукрупнення.
- 7.4. Перетворення як особлива форма реорганізації підприємства.

Тема 8. Фінансова інвестиційна діяльність підприємств

- 8.1. Сутність і класифікація фінансових інвестицій підприємства.
- 8.2. Довгострокові фінансові інвестиції.
- 8.3. Поточні фінансові інвестиції.
- 8.4. Оцінка доцільності фінансових інвестицій.
- 8.5. Відображення вартості фінансових інвестицій у звітності.

Тема 9. Фінансова діяльність підприємств у сфері зовнішньоекономічних відносин

- 9.1. Компетенції фінансових служб у сфері зовнішньоекономічної діяльності підприємства.
- 9.2. Регулювання розподілу виручки від зовнішньоекономічної діяльності в іноземній валюті.
- 9.3. Розрахунки при здійсненні зовнішньоекономічних операцій.

Тема 10. Фінансовий контролінг

- 10.1. Сутність, необхідність та основні завдання фінансового контролінгу.
- 10.2. Стратегічний фінансовий контролінг.
- 10.3. Оперативний фінансовий контролінг.
- 10.4. Внутрішній аудит (ревізія) в системі функцій контролінгу.
- 10.5. Методи контролінгу.

1.3 Перелік тем лекцій та семінарів, їх обсяг в годинах

Номер теми	Найменування теми та її зміст	Обсяг в годинах	
		лекції	практичні заняття
1	2	3	4
1	Основи фінансової діяльності суб'єктів господарювання.	1	1
2	Особливості фінансової діяльності суб'єктів господарювання різних організаційно-правових форм.	1	1
3	Зовнішні джерела формування власного капіталу підприємств.	2	2
4	Внутрішні джерела фінансування підприємства.	2	2
5	Дивідендна політика підприємства.	2	2
6	Фінансування підприємства за рахунок позичкового капіталу.	4	4
7	Фінансові аспекти реорганізації підприємств.	2	2
8	Фінансова інвестиційна діяльність підприємств	2	2
9	Фінансова діяльність підприємств у сфері зовнішньоекономічних відносин.	4	4
10	Фінансовий контролінг.	4	4
Всього		24	24

2. ПРАКТИЧНА РОБОТА

Практичне заняття 1

Тема: Основи фінансової діяльності суб'єктів господарювання (4 години)

Мета: ознайомлення зі змістом та основними завданнями фінансової діяльності суб'єктів господарювання, розгляд сучасних теорій фінансування.

План заняття:

1. Зміст та основні завдання фінансової діяльності суб'єктів господарювання
2. Форми фінансування підприємств та критерії прийняття фінансових рішень
3. Організація фінансової діяльності суб'єктів господарювання
4. Теоретичне забезпечення фінансової діяльності суб'єктів господарювання
 - 4.1. Теорема іррелевантності (Модільяні, Міллер)
 - 4.2. Теорія оптимізації портфеля інвестицій (Марковіц)
 - 4.3. Модель оцінки дохідності капітальних активів (Шарп, Літнер)
 - 4.4. Неоінституційні концепції оптимізації фінансових відносин

Завдання 1

Заповнити матрицю форм фінансування.

Таблиця 1

Показник	Зовнішнє фінансування	Внутрішнє фінансування
1	2	3
Позичковий капітал		
Власний капітал		

Завдання 2

Визначити обсяги вхідних грошових потоків на підприємстві від фінансової діяльності, якщо відомо такі дані:

1. Підприємство отримало кошти в результаті розміщення власних облігацій на суму 250 тис. грн.
2. Підприємство погасило короткостроковий банківський кредит на суму 125 тис. грн.
3. У результаті емісії звичайних акцій на підприємство надійшло 200 тис. грн., у тому числі спрямовано на збільшення статутного капіталу 150 тис. грн., на збільшення додаткового капіталу - 50 тис. грн.

4. Обсяг виручки від реалізації продукції становить 1350 тис. грн., у тому числі ПДВ.

5. Підприємство отримало дивіденди від володіння корпоративними правами іншого підприємства на суму 40 тис. грн.

6. Підприємство продало облігації внутрішньої державної позики, які були в його інвестиційному портфелі, на суму 40 тис. грн.

Завдання 3

Оцінити доцільність вкладання коштів в окремі акції, використовуючи правило прийнятої рішень за САМР, за таких даних:

Таблиця 2

Показник	Акції А	Акції Б	Акції В
1	2	3	4
Прогнозна рентабельність фінансових активів, %	11	12	14
β -коефіцієнт	0,9	1,5	1,3
Середня доходність диверсифікованого портфеля інвестицій (r_M), %	10	10	10
Безризикова процентна ставка на ринку капіталів (i), %	6	6	6

Запитання до перевірки знань:

1. Згідно з П(С)БО, до фінансової діяльності підприємства можна віднести такі операції:

- а) одержання довгострокових позик;
- б) придбання акцій інших підприємств;
- в) придбання облігацій інших підприємств;
- г) отримання дивідендів за корпоративними правами інших емітентів.

2. Капітал підприємства характеризує:

- а) джерела фінансування придбання активів;
- б) майно підприємства, яке придбано за рахунок коштів власників;
- в) напрями використання залучених підприємством фінансових ресурсів;
- г) різницю між валютою балансу та сумою заборгованості підприємства.

3. До внутрішніх джерел формування позикового капіталу підприємства належать:

- а) реструктуризація активів;
- б) дезінвестиції;
- в) нараховані у звітному періоді майбутні витрати і платежі;
- г) емісія облігацій.

4. Теорема іррелевантності передбачає, що:

- а) вартість підприємства не залежить від структури капіталу та джерел його фінансування;
- б) вартість підприємства залежить від структури капіталу та джерел його фінансування;
- в) вкладати кошти слід у ті інвестиції, очікувана рентабельність яких є вищою, ніж рівноважна рентабельність;
- г) інвестори будуть байдужі щодо співвідношення необоротних та оборотних активів підприємства.

5. Згідно з моделлю оцінки дохідності активів (CAPM):

- а) ринкова ціна окремих акцій залежить від їх розрахункового (балансового) курсу;
- б) ціна активів залежить від структури джерел їх придбання;
- в) кошти слід вкладати лише в безризикові активи;
- г) кошти слід вкладати в ті інвестиції, очікувана рентабельність яких є вищою, ніж рівноважна рентабельність, розрахована за CAPM.

6. Згідно з концепцією Марковіца, інвестиційний портфель слід формувати за рахунок:

- а) фінансових активів, прибутковість яких перебуває в прямій функціональній залежності;
- б) активів з максимальним кореляційним зв'язком;
- в) комбінації активів з мінімальним кореляційним зв'язком між рівнями їх рентабельності;
- г) активів із середнім рівнем рентабельності.

Практичне заняття 2

Тема: Особливості фінансової діяльності суб'єктів господарювання різних організаційно-правових форм (4 години)

Мета: формування у студентів базової теоретичної підготовки та практичних навичок щодо обґрунтування вибору організаційно-правової форми ведення підприємницької діяльності в рамках визначеної місії та фінансової стратегії підприємства як одного із чинників забезпечення його конкурентоспроможності у короткостроковому та довгостроковому періодах.

План заняття:

1. Критерії прийняття рішення про вибір організаційно-правової форми бізнесу
2. Фінансування підприємницької діяльності без створення юридичної особи
3. Фінансування спільної діяльності суб'єктів господарювання
4. Фінансова діяльність приватних підприємств
5. Фінансова діяльність акціонерних товариств
6. Фінансова діяльність товариств з обмеженою відповідальністю
7. Специфіка фінансового забезпечення діяльності кооперативів

Завдання 1

У рамках провадження справи про банкрутство було прийнято рішення про ліквідацію товариства з обмеженою відповідальністю «Альфа». Обсяг виручки від реалізації ліквідаційної маси товариства становить 1000 тис. грн., обсяг визнаних судом претензій кредиторів - 1175 тис. грн., витрати на ведення справи - 25 тис. грн. Статутний капітал товариства «Альфа» дорівнює 100 тис. грн. і сформований за рахунок внесків чотирьох учасників товариства. Частка одного з учасників у статутному капіталі становить 70%, решта статутного капіталу розподілена між іншими учасниками товариства пропорційно (по 10 %). Вартість приватного майна найбільшого учасника товариства становить 240 тис. грн., у тому числі йому належать купонні облігації, емітовані ТОВ «Альфа», загальною номінальною вартістю 60 тис. грн.

Визначити джерела погашення вимог кредиторів підприємства, порядок їх погашення та частину, в якій вони будуть задоволені.

Завдання 2

У процесі провадження справи про банкрутство відкритого акціонерного товариства «Дельта» господарський суд ухвалив рішення про ліквідацію

товариства. Статутний капітал товариства становить 300,0 тис. грн. і сформований на 5 % із привілейованих акцій номінальною вартістю 10,0 грн. Виручка від реалізації ліквідаційної маси становить 1752,5 тис. грн., ринкова вартість майна товариства, обтяженого заставою, - 273,5 тис. грн. Визначте порядок розподілу ліквідаційної маси, а також ліквідаційну вартість простих і привілейованих акцій товариства «Дельта», якщо визнані судом претензії кредиторів такі:

- 1) кредиторська заборгованість постачальникам - 317,2 тис грн.;
- 2) оплата послуг ліквідаційної комісії - 203 тис. грн.;
- 3) заборгованість перед місцевим бюджетом - 77,9 тис. грн.;
- 4) інші витрати на ведення справи - 13,4 тис. грн.;
- 5) заборгованість перед персоналом з оплати праці - 84,5 тис. грн.;
- 6) претензії контрагентів підприємства-боржника, що не були вчасно заявлені при порушенні господарським судом справи про банкрутство акціонерного товариства «Дельта», - 63,75 тис. грн.;
- 7) заборгованість за виданими та акцептованими векселями - 141,9 тис. грн.;
- 8) заборгованість перед державним бюджетом - 133,4 тис. грн.;
- 9) витрати на послуги оцінника майна та проведення аукціонів з реалізації ліквідаційної маси - 17,0 тис. грн.;
- 10) заборгованість перед контрагентами підприємства-боржника, що була відхилена господарським судом при провадженні справи про банкрутство, - 63,75 тис. грн.;
- 11) заборгованість перед комерційними банками за банківськими кредитами - 298,5 тис. грн.;
- 12) заборгованість перед комерційним банком за кредитом, що був забезпечений заставою, - 256,7 тис. грн.

Завдання 3

Три суб'єкти підприємницької діяльності (ЗАТ «Ультра», Math Ltd. (Кіпр) та FM Group Inc. (Англія) уклали договір про спільну діяльність без створення юридичної особи строком на два роки. Ведення спільних справ за договором покладено на резидента. Прибуток від спільної діяльності розподіляється по завершенні строку дії договору про спільну діяльність пропорційно до частки кожного учасника в спільних активах, після виплати винагороди особі, на яку покладені обов'язки з ведення справ, у розмірі 3,75 % від абсолютної величини приросту вартості чистих активів спільної діяльності на момент завершення строку дії договору.

Визначити, як зміняться активи та пасиви ЗАТ «Ультра» у момент заснування спільної діяльності та після її завершення якщо зміна вартості чистих активів спільної діяльності відповідно до фінансового плану характеризується наведеними нижче даними. Визначте абсолютну величину чистого доходу нерезидентів — учасників спільної діяльності, якщо вони здійснюють репатріацію доходів у момент розподілу спільно контрольованих активів.

Таблиця 3

Назва підприємства-учасника	Величина активів учасників, грн.	Статус	Передано до спільної діяльності (на початок періоду), грн.	Частка, %	Активи після погашення усіх зобов'язань (на кінець періоду), грн.
1	2	3	4	5	6
ЗАТ «Ультра»	2944321,5	резидент	263450,0	47,9	
Math Ltd.	N/A	нерезидент	128700,0	23,4	
FM Group Inc.	N/A	нерезидент	157850,0	28,7	
Усього	N/A		550000,0	100,0	

Необхідно також визначити, як зміняться активи та пасиви підприємств-учасників у момент заснування спільної діяльності та після її завершення, якщо зміна вартості чистих активів спільної діяльності відповідно до фінансового плану очікується на рівні 136,75 % відносно вартості активів, переданих до спільної діяльності в момент її створення.

Запитання до перевірки знань:

1. *Визначте організаційно-правові форми, в яких може бути заснований суб'єкт господарювання з іноземними інвестиціями в Україні:*

- а) акціонерне товариство відкритого чи закритого типу;
- б) кооператив;
- в) постійне представництво іноземної фірми;
- г) приватне підприємство;
- д) професійна спілка;
- е) товариство з обмеженою відповідальністю;
- ж) філія іноземної фірми.

2. *Визначте, які з наведених нижче показників (характеристик) використовуються як критерії прийняття управлінських фінансових рішень щодо вибору організаційно-правової форми ведення підприємницької діяльності (бізнесу):*

- а) законодавчі вимоги щодо виду підприємницької діяльності;
- б) мінімальний обсяг статутного капіталу підприємства;
- в) мінімізація дивідендних виплат на користь власників;
- г) мінімізація оподаткування;
- д) можливості доступу підприємства на ринки капіталів;
- е) рівень відповідальності власників підприємства;
- ж) рівень відповідальності кредиторів підприємства.

3. Виходячи з наведених нижче варіантів визначте рівень відповідальності учасників акціонерного товариства за його зобов'язаннями:

- а) учасники товариства відповідають у межах своїх внесків до його статутного капіталу;
- б) учасники товариства відповідають у межах своїх внесків до його статутного та додаткового капіталу;
- в) учасники товариства відповідають у межах своїх внесків до його статутного капіталу, а також частково (не більше 1000 неоподатковуваних мінімумів доходів фізичних осіб) належним їм майном;
- г) учасники товариства відповідають у межах своїх внесків до його статутного капіталу та всього належного їм приватного майна;
- д) учасники товариства відповідають у межах своїх внесків до його статутного капіталу, а також належним їм майном у частці, що не перевищує величини, визначеної у статутних документах товариства;
- е) учасники товариства відповідають у межах своїх внесків до статутного капіталу, а також номінальної вартості придбаних корпоративних облігацій такого підприємства;
- ж) учасники товариства відповідають у межах частки (не більше 1000 неоподатковуваних мінімумів доходів фізичних осіб) належного їм майна.

Практичне заняття 3

Тема: Зовнішні джерела формування власного капіталу підприємств (4 години)

Мета: формування у студентів базової теоретичної підготовки та практичних навичок щодо з підготовки управлінських фінансових рішень у короткостроковому та довгостроковому періодах.

План заняття:

1. Власний капітал підприємства, його функції та складові
2. Формування статутного капіталу суб'єктів господарювання.
 - 2.1. Номінальний капітал
 - 2.2. Корпоративні права, прості та привілейовані акції
3. Резервний капітал та джерела його формування
4. Збільшення статутного капіталу підприємства
 - 4.1. Особливості збільшення статутного капіталу підприємств різних правових форм організації бізнесу
 - 4.2. Методи та джерела збільшення статутного капіталу
 - 4.3. Переважне право на придбання нових акцій
 - 4.4. Збільшення номінальної вартості акцій
 - 4.5. Додаткова емісія корпоративних прав та курс емісії
5. Зменшення статутного капіталу
 - 5.1. Викуп та анулювання акцій власної вміси
 - 5.2. Деномінація
6. Звіт про власний капітал

Завдання 1

На початок звітного періоду власний капітал відкритого акціонерного товариства «Бета» характеризується такими даними.

Таблиця 4

I. Власний капітал	На початок періоду, грн.	На кінець періоду, грн.
1	2	3
Статутний капітал	600 000	
Додатково вкладений капітал	46 095	
Інший додатковий капітал	41 085	
Резервний капітал	103 620	
Нерозподілений прибуток	38 440	
Неоплачений капітал	(25 650)	(—)
Вилучений капітал	(52 590)	(—)
Усього за розділом I пасиву	751 000	

Визначте на основі наступних даних, яким чином зміниться власний капітал підприємства.

1. Прибуток до оподаткування становив 258,75 тис. грн.

2. Податкові зобов'язання з податку на прибуток - 103,50 тис. грн.

3. Чистий прибуток розподіляється за такими напрямками: поповнення резервного капіталу - 10 %; на виплату грошових дивідендів - 37,5 %; на виплату матеріального заохочення працівникам - 12,75 %; решта - нерозподілений прибуток.

4. Отримано за лізингом обладнання вартістю 230,43 тис. грн.

5. Акціонери перерахували 42,75 тис. грн. за передплаченими раніше простими акціями (заборгованість у частині номінальної вартості акцій становила 25,65 тис. грн.).

6. Проведено переоцінку балансової вартості нематеріальних активів на суму 42,35 тис. грн. (дооцінка).

7. Акціонерне товариство анулювало усі викуплені раніше акції, загальна номінальна вартість яких становила 52,59 тис. грн.

8. Акціонерним товариством емітовано та розміщено на фондовій біржі купонні облігації у кількості 17 350 штук номінальною вартістю 250 грн. строком обігу 2,5 роки із річним купоном у розмірі 27,5%.

Завдання 2

Акціонерне товариство закритого типу «Альфа» з метою покриття балансових збитків проводить господарську операцію щодо зменшення статутного капіталу шляхом об'єднання акцій у співвідношенні 4:3 без зміни номінальної вартості акцій. Учасникам товариства запропоновано альтернативу - обмін у співвідношенні 1:1 за умови здійснення доплати у розрахунку 1,75 грн. за кожен акцію, номінальною вартістю 7,00 грн. Власний капітал ЗАТ «Альфа» на момент здійснення операції характеризується такими даними.

Таблиця 5

I. Власний капітал	До емісії, грн.	Після емісії, грн.
1	2	3
Статутний капітал	700 000	
Додатково вкладений капітал	23 500	
Інший додатковий капітал	24 500	
Резервний капітал	94 000	
Нерозподілений прибуток	(48 000)	
Неоплачений капітал	(—)	(—)
Вилучений капітал	(—)	(—)
Усього за розділом I пасиву	794 000	

Визначте, яким чином зміниться власний капітал ЗАТ «Альфа», якщо 25 % акціонерів віддали перевагу альтернативному варіанту об'єднання акцій, а всі операції здійснені повністю і виключно у грошових коштах. Накладні витрати на проведення операції дорівнювали 8,75 тис. грн.

Завдання 3

Відкрите акціонерне товариство «Ультра» проводить господарську операцію щодо збільшення статутного капіталу шляхом публічного розміщення простих акцій нової емісії. Емісія акцій здійснюється у співвідношенні 9:4. Акції розміщуються за курсом емісії 125 % із використанням послуг андеррайтера. На момент проведення господарської операції власний капітал ВАТ «Ультра» характеризується такими даними.

Таблиця 6

I. Власний капітал	До емісії, грн.	Після емісії, грн.
1	2	3
Статутний капітал	900 000	
Додатково вкладений капітал	43 831	
Інший додатковий капітал	84 414	
Резервний капітал	281 380	
Нерозподілений прибуток	48 375	
Неоплачений капітал	(—)	(—)
Вилучений капітал	(—)	(—)
Усього за розділом I пасиву	1 358 000	

Визначте вплив господарської операції на власний капітал ВАТ «Ультра» та складіть баланс суб'єкта господарювання після завершення публічного розміщення нових акцій, якщо результати відкритої підписки на акції характеризуються такими даними:

- 1) номінальна вартість акції товариства - 10 грн.;
- 2) накладні витрати на оплату емітентом послуг андеррайтера склали відповідно до договору 2,5 % виручки від розміщення акцій;
- 3) від інвесторів (фізичних та юридичних осіб) надійшли заявки на придбання 77,5 % простих акцій;
- 4) на момент завершення відкритої підписки 70 % передплатників оплатили акції повністю за курсом емісії, решта - по 80 % від емісійної вартості акцій;
- 5) усі розрахунки в процесі проведення відкритої підписки проводились виключно грошовими коштами.

Запитання до перевірки знань:

1. Визначте, які з наведених нижче статей складають власний капітал суб'єкта господарювання:

- а) статутний капітал;
- б) резерв незароблених премій;
- в) додатковий капітал;
- г) доходи майбутніх періодів;
- д) нараховані, але не виплачені дивіденди;
- е) резерв виконання гарантійних зобов'язань;
- ж) резервний капітал.

2. Визначте, які із наведених нижче господарських операцій приведуть до збільшення власного капіталу суб'єкта господарювання:

- а) виплата дивідендів власникам корпоративних прав;
- б) переоцінка балансової вартості устаткування;
- в) випуск та розміщення конвертованих облігацій підприємства на ринку;
- г) деномінація акцій власної емісії (дроблення);
- д) погашення банківського кредиту;
- е) викуп акцій власної емісії з метою перепродажу;
- ж) реінвестування нарахованих власникам корпоративних прав дивідендів.

3. Визначте, для яких цілей акціонерне товариство відкритого типу (ВАТ) може викуповувати акції власної емісії:

- а) ВАТ викуповує акції для анулювання;
- б) ВАТ викуповує акції для перепродажу;
- в) ВАТ викуповує акції для погашення;
- г) ВАТ викуповує акції для розповсюдження серед працівників;
- д) ВАТ викуповує акції для отримання доходів у вигляді дивідендів;
- е) ВАТ викупає акції для отримання права голосу на загальних зборах акціонерів;
- ж) ВАТ викупає акції для формування портфеля довгострокових фінансових інвестицій.

Практичне заняття 4

Тема: Внутрішні джерела фінансування підприємства (4 години)

Мета: базова підготовка з питань організації фінансування підприємства за рахунок внутрішніх фінансових джерел.

План заняття:

1. Класифікація внутрішніх джерел фінансування підприємства
2. Самофінансування підприємства
3. Забезпечення подальших витрат і платежів як внутрішнє джерело фінансування
4. Операційний та інвестиційний Cash-flow
5. Показники Cash-flow
6. Звіт про рух грошових коштів

Завдання 1

Визначити Cash-flow від операційної діяльності підприємства за звітний період непрямим методом за таких даних:

1. Чистий прибуток від операційної діяльності - 100 тис. грн.
2. Надходження від емісії акцій - 250 тис. грн., у тому числі на збільшення статутного капіталу було спрямовано 200 тис. грн.
3. Надходження від емісії облігацій - 50 тис. грн.
4. Підприємство нарахувало дивідендів на суму 40 тис. грн.
5. Собівартість реалізованої продукції - 800 тис. грн., у тому числі амортизація нематеріальних активів - 20 тис. грн.
6. Сума збільшення операційних оборотних активів 15 тис. грн.

Завдання 2

Визначити Cash-flow від операційної діяльності підприємства за звітний період прямим методом за таких даних:

1. Чиста виручка від реалізації продукції -1000 тис. грн.
2. Надходження від емісії акцій - 250 тис. грн., у тому числі на збільшення статутного капіталу було спрямовано 200 тис. грн.
3. Підприємство нарахувало дивідендів на суму 40 тис. грн.
4. Витрати на виробництво реалізованої продукції, пов'язані з виплатою грошових коштів, - 700 тис. грн.
5. Сплачено процентів за користування позиками -15 тис. грн.
6. Сплачено податок на прибуток від операційної діяльності - 90 тис. грн.
7. Амортизаційні відрахування - 10 тис. грн.

Завдання 3

Визначити Free Cash-flow (перед фінансуванням), використовуються такі показники:

1. Величина операційного Cash-flow - 100 тис. грн.
2. Надходження від емісії облігацій - 60 тис. грн.
3. Підприємство нарахувало та виплатило дивідендів на суму 40 тис. грн.
4. Грошові надходження від продажу акцій інших підприємств - 50 тис. грн.
5. Кошти, спрямовані на придбання основних засобів, - 70 тис. грн.
6. Амортизаційні відрахування - 10 тис. грн.

Запитання до перевірки знань:

1. Приховані резерви:

- а) відображаються в статті балансу «додатковий капітал»;
- б) це частина капіталу підприємства, яка відображається за статтею «нерозподілений прибуток»;
- в) дорівнюють різниці між балансовою вартістю окремих майнових об'єктів підприємства та їх реальною (вищою) вартістю;
- г) утворюються в результаті заниження реалізаційних цін на продукцію.

2. Тезаврація прибутку - це;

- а) розподіл чистого прибутку між власниками підприємства;
- б) спрямування чистого прибутку на формування власного капіталу підприємства;
- в) спрямування прибутку виключно на поповнення власних оборотних коштів підприємства;
- г) реструктуризація активів.

3. До внутрішніх джерел фінансування підприємств належать:

- а) емісійний дохід;
- б) кредиторська заборгованість за отриманими авансами;
- в) внески учасників у додатковий капітал;
- г) забезпечення подальших витрат і платежів.

Практичне заняття 5

Тема: Дивідендна політика підприємства (4 години)

Мета: формування у студентів розуміння теоретичних основ та оволодіння базовими практичними навичками щодо розроблення, обґрунтування та реалізації дивідендної політики суб'єктів підприємницької діяльності.

План заняття:

1. Поняття дивідендної політики, її фактори та складові
2. Основні теоретичні моделі та концепції дивідендної політики
 - 2.1. Теорія Модільяні-Міллера (теорія іррелевантності)
 - 2.2. Теорія податкових переваг
 - 2.3. Теорія «синиці в руках»
 - 2.4. Теорія ігор та сигнальна гіпотеза
3. Форми реалізації дивідендної політики
 - 3.1. Грошові дивіденди
 - 3.2. Виплати корпоративними правами
 - 3.3. Деномінація акцій шляхом поділу
 - 3.4. Викуп корпоративних прав власної емісії
4. Процедура та порядок виплати грошових дивідендів
5. Оподаткування дивідендів
6. Оцінювання ефективності дивідендної політики підприємства

Завдання 1

Визначте виходячи із наведених даних розмір дивідендів на одну просту акцію (DY), фонд дивідендних виплат (за простими акціями), а також сукупний дохід (у тому числі реалізований та нереалізований) власників корпоративних прав ВАТ «Емітент» на момент виплати дивідендів. Оголошений статутний капітал товариства сформований із 100 000 акцій номінальною вартістю 15 грн. кожна. На момент фіксації реєстру власників іменних цінних паперів в обігу перебували усі випущені акції. Середній ринковий курс корпоративних прав товариства становив 32,75 грн. За умовами проспекту емісії привілейованих акцій, сукупна частка яких у статутному капіталі дорівнює 6 %, зафіксовані такі ставки дивідендних виплат: за привілейованими акціями серії А (2000 штук) — 32 %; серії В (4000 штук) — 28 %. За результатами оголошення грошових дивідендів у розмірі 340 000 грн. ринковий курс корпоративних прав підприємства на дату виплати дивідендів зріс до 37,2 грн.

Завдання 2

Визначте на підставі наведених даних метод дивідендних виплат, реалізацію якого доцільно оголосити ВАТ «Інвестор», за умови, що грошові дивіденди за результатами фінансового року планується виплачувати виключно із чистого прибутку відповідного року. Підприємство планує провести поступову реструктуризацію виробничих потужностей, для фінансування якої необхідно 15 575 тис. грн. З метою підтримання цільового значення фінансового левериджу на рівні 1,45, підприємство планує розмістити купонні облигації строком на 15 років, від розміщення яких очікується надходження 7100 тис. грн. Підприємство не планує здійснювати додаткової емісії корпоративних прав, тому решту потреби в інвестиційному капіталі необхідно покрити за рахунок нерозподіленого прибутку відповідного року.

Таблиця 7

Показник	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Статутний капітал	7500	7500	7500	7500	7500	7500	7500	7500	7500	7500
Очікуваний чистий прибуток	820	880	960	1020	1090	1180	1240	1240	1240	1240
Грошові дивіденди										

На основі аналізу дивідендної політики аналогічних підприємств фінансовий менеджер пропонує альтернативи, затвердження яких, за розрахунками, не приведе до суттєвого падіння ринкового курсу корпоративних прав підприємства:

- 1) метод стабільного розміру дивідендів (3,5 %);
- 2) метод стабільного зростання розміру дивідендів (2,25 % із щорічним приростом на 0,25 процентного пункту);
- 3) метод стабільного дивідендного виходу (на рівні 25 % від чистого прибутку);
- 4) метод стабільних дивідендів (2%) із екстра-дивідендами (2 %) після стабілізації розміру очікуваного прибутку.

Завдання 3

Статутний капітал підприємства становить 500 тис. грн. і сформований лише із простих акцій. Усі емітовані акції перебувають в обігу. За результатами діяльності у звітному році оподатковуваний прибуток підприємства становив 170 тис. грн., у тому числі у фонд дивідендних виплат спрямовано 40 % чистого

прибутку. Підприємство реалізовує політику стабільних дивідендів зі ставкою 10 %. Визначте за наведеними даними, чи може підприємство за рахунок сформованого фонду дивідендних виплат реалізувати обрану дивідендну політику у звітному році.

Запитання до перевірки знань:

1. Основними формами реалізації дивідендної політики суб'єктом господарювання є:

- а) виплата грошових дивідендів;
- б) додаткова емісія корпоративних прав (акцій);
- в) виплати корпоративними правами (реінвестування);
- г) дроблення корпоративних прав (акцій);
- д) викуп корпоративних прав (акцій);
- е) анулювання корпоративних прав (акцій);
- ж) об'єднання корпоративних прав (акцій).

2. Особою (особами), що приймає рішення про виплату дивідендів та про основні параметри такої виплати, є:

- а) голова Правління АТ;
- б) комітет кредиторів;
- в) загальні збори акціонерів;
- г) загальні збори власників привілейованих акцій;
- д) спостережна рада;
- е) виконавчий директор;
- ж) головний бухгалтер.

3. Джерело сплати податку на дивіденди це:

- а) нерозподілений прибуток емітента корпоративних прав (акцій);
- б) маса (сума) нарахованих дивідендів;
- в) чистий прибуток власника корпоративних прав;
- г) валові витрати емітента корпоративних прав;
- д) сума реінвестованих дивідендів;
- е) валові доходи емітента корпоративних прав;
- ж) валові доходи власника корпоративних прав.

Практичне заняття 6

Тема: Фінансування підприємства за рахунок позичкового капіталу (4 години)

Мета: формування у студентів базової теоретичної підготовки та практичних навичок щодо фінансового забезпечення потреби підприємства у капіталі за рахунок внутрішніх та зовнішніх джерел позичкового капіталу відповідно до фінансової стратегії підприємства, а також об'єктивних ринкових та нормативно-правових обмежень.

План заняття:

1. Позичковий капітал суб'єктів господарювання, його функції
2. Банківське кредитування суб'єктів господарювання
3. Облігаційні позики як джерело покриття потреби у капіталі підприємства
 - 3.1. Основні види облігацій підприємств та їх характеристика
 - 3.2. Випуск, розміщення та обслуговування обігу облігацій власної емісії
 - 3.3. Купонні облігації та облігації з нульовим купоном
 - 3.4. Конвертовані облігації та облігації з варантами
4. Комерційні кредити підприємств
5. Особливості залучення позичкового капіталу від іноземних капіталодавців на вітчизняному та закордонних ринках капіталу

Завдання 1

Визначте, забезпечивши мінімізацію витрат на обслуговування позичкового капіталу, структуру покриття потреби ЗАТ «Альфа» у капіталі виходячи з таких даних. Величина потреби у капіталі становить 120 тис. грн. і має бути покрита станом на 1 червня поточного року. Можливі варіанти фінансування потреби підприємства у капіталі такі (операції здійснюються повністю і виключно в грошових коштах).

1. На балансі підприємства перебуває вексель ТОВ «Ультра» номіналом 85,6 тис. грн., виданий 1 березня поточного року зі строком платежу 31 серпня. Облікова ставка комерційного банку становить 30 % річних.

2. Підприємство має право вимоги до ТОВ «Ель» на суму 36,8 тис. грн. за відвантажену продукцію строком оплати 15 липня. Плата за факторингові послуги комерційного банку становить 3,5 %, облікова ставка – 30 % річних.

3. Підприємство має право вимоги до Financial Services Inc. на суму 66,8 тис. дол. США за надані послуги із строком платежу 1 вересня. Плата за

форфетингові послуги комерційного банку становить 4,0 %, облікова ставка - 30 % річних. Курс долара станом на 1 червня дорівнює 5,328 грн.

4. Кредит у необхідній сумі строком на 6 місяців під 42 % річних.

Завдання 2

Виходячи з наведених нижче даних визначте, (1) як будуть погашені конвертовані облігації підприємством, (2) як зміняться майно та капітал підприємства, якщо у поточному періоді настав строк погашення конвертованих облігацій.

В обігу перебуває 125 тис. облігацій номінальною вартістю 6 грн. кожна. Розмір останнього квартального купону становить 32 % річних і виплачується незалежно від форми погашення облігацій. Власники 80 % конвертованих облігацій подали заявки на конвертацію. Відповідно до проспекту емісії коефіцієнт конверсії зафіксовано на рівні 1:1 при здійсненні додаткових доплат із розрахунку 5 % номінальної вартості облігацій, що підлягають обміну (врахуйте, що після емісії конвертованих облігацій підприємство провело деномінацію акцій власної емісії, збільшивши їх номінальну вартість з 5 грн. до 10 грн.). Усі операції проведені повністю і виключно у грошовій формі.

Завдання 3

Визначте, виходячи з наведених даних, необхідну величину банківського кредиту, який має отримати ВАТ «Альфа» для повного покриття потреби в капіталі на фінансування оборотних коштів станом на 15 жовтня.

Абсолютна величина потреби підприємства у капіталі становить 248,5 тис. грн. Підприємство проводить рефінансування боргових вимог, використовуючи послуги комерційного банку з форфетингу. Абсолютна величина боргової вимоги підприємства до іноземного партнера BGM Ltd. становить 23 750 дол. США з терміном оплати 10 листопада поточного року. Премія комерційного банку за форфетингові послуги становить 2,8 %, облікова ставка - 35 % річних. Курс долара станом на 15 жовтня дорівнює 5,346 грн. Усі господарські операції проводяться в повному обсязі й виключно у грошовій формі.

Запитання до перевірки знань:

1. Зміну абсолютної величини позичкового капіталу суб'єкта господарювання зумовлюють такі операції:

- а) отримання банківського кредиту;
- б) розміщення акцій нової емісії;
- в) отримання обладнання у довгострокову оренду (фінансовий лізинг);

- г) виплата заробітної плати управлінському персоналу;
- д) зменшення статутного капіталу суб'єкта господарювання;
- е) проведення емісії та розміщення корпоративних облігацій;
- ж) передання виробничого приміщення у довгострокову оренду (фінансовий лізинг).

2. Залучення позичкового капіталу (з позицій максимізації ROE) доцільне за таких умов:

- а) диференціал фінансового левериджу дорівнює 0;
- б) диференціал фінансового левериджу менший 0;
- в) коефіцієнт фінансового левериджу менший 1;
- г) диференціал фінансового левериджу більший 0;
- д) коефіцієнт фінансового левериджу більший 1;
- е) коефіцієнт фінансового левериджу дорівнює нулю;
- ж) рентабельність активів менша за величину ROE.

3. Об'єктами (майном), придбання яких можливе за фінансовим лізингом, є:

- а) державні цінні папери;
- б) напівфабрикати;
- в) транспортні засоби;
- г) земельні ділянки;
- д) устаткування;
- е) цінні папери власної емісії;
- ж) боргові вимоги.

4. Банківський кредит може бути використаний на такі господарські цілі:

- а) поповнення статутного (пайового) капіталу підприємства;
- б) виплати заробітної плати персоналу;
- в) покриття збитків від господарської діяльності;
- г) здійснення інвестиційного проекту (внесок у статутний капітал дочірнього підприємства);
- д) придбання офісного приміщення;
- е) викуп акцій власної емісії з метою анулювання;
- ж) придбання сировини.

Практичне заняття 7

Тема: Фінансові аспекти реорганізації підприємств (4 години)

Мета: формування у студентів базової теоретичної підготовки та практичних навичок щодо обґрунтування управлінських рішень з фінансового забезпечення реорганізаційних процедур на підприємстві.

План заняття:

1. Поняття реорганізації суб'єктів господарювання: причини, цілі, завдання та форми проведення
2. Фінансово-правові аспекти реорганізації підприємств шляхом укрупнення.
 - 2.1. Злиття суб'єктів господарювання
 - 2.2. Приєднання: причини та наслідки
 - 2.3. Поглинання як форма «примусової» реорганізації
3. Фінансово-правові аспекти реорганізації підприємств через розкрупнення
 - 3.1. Фінансові аспекти та правове регулювання поділу підприємств
 - 3.2. Фінансові аспекти та правове регулювання виділення підприємств
 - 3.3. Фінансові аспекти правонаступництва при розукрупненні суб'єктів господарювання
4. Перетворення суб'єкта господарювання - цілі та завдання

Завдання 1

Прийнято рішення про злиття двох відкритих акціонерних товариств «Альфа» та «Бета» (далі - ВАТ «Альфа» та ВАТ «Бета») із заснуванням нового відкритого акціонерного товариства «Альфа-Бета» (далі - ВАТ «Альфа-Бета»). Номінальна вартість акцій ВАТ «Альфа» дорівнює 25,0 грн., ВАТ «Бета» - 50 грн. Ринкова капіталізація ВАТ «Альфа» становить 2 190 042 грн. за ринкового курсу акції 63,15 грн. Ринковий курс акцій ВАТ «Бета» - 79,45 грн., в обігу перебуває 22 500 простих акцій. Новостворене ВАТ «Альфа-Бета» випускає акції номінальною вартістю 10 грн. для формування статутного капіталу, загальною величиною 2 000 тис. грн. Вартість чистих активів ВАТ «Альфа» та ВАТ «Бета» становить, відповідно, 1675,2 тис. грн. та 1 032,5 тис. грн.

Визначте пропорції обміну корпоративних прав ВАТ «Альфа» та ВАТ «Бета» на корпоративні права новостворюваного підприємства, якщо базою визначення пропорцій обміну є ринкова капіталізація підприємств, що реорганізуються (правопопередників).

Завдання 2

Складіть розподільний баланс відкритого акціонерного товариства «Ель» (далі - ВАТ «Ель»), на підставі таких даних.

Загальні збори акціонерів ВАТ «Ель» прийняли рішення про його поділ на два товариства - закриті акціонерні товариства «Перше» та «Друге» у співвідношенні 60,0 % до 40,0 %. Номінальна вартість корпоративних прав - 5,0 грн. Затверджена акціонерами ВАТ «Ель» реорганізаційна угода передбачає до складання розподільного балансу проведення таких господарських операцій:

- переоцінка балансової вартості нематеріальних активів шляхом уцінки на суму 83,0 тис. грн.;
- переоцінка балансової вартості довгострокових фінансових інвестицій шляхом дооцінки на суму 33,0 тис. грн.;
- переоцінка балансової вартості основних засобів шляхом уцінки на суму 53,0 тис. грн.;
- переоцінка балансової вартості запасів шляхом уцінки на суму 137,0 тис. грн.;
- анулювання викуплених акцій номінальною вартістю 40,0 тис. грн.

Баланс ВАТ «Ель» до реорганізації наведено у таблиці 8.

Таблиця 8

АКТИВ (майно)	тис. грн.	ПАСИВ (капітал)	тис. грн.
1	2	3	4
I. Необоротні активи	1425,0	I. Власний капітал	1004,0
Нематеріальні активи	284,0	Статутний капітал	800,0
Основні засоби	854,0	Додатковий капітал	136,0
Довгострокові фінансові інвестиції	111,0	Резервний капітал	102,0
Довгострокова дебіторська заборгованість	176,0	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	6,0
II. Оборотні активи	1532,0	Неоплачений капітал	(—)
Запаси	1091,0	Вилучений капітал	(40,0)
Грошові кошти та їх еквіваленти	295,0	II. Забезпечення наступних витрат і платежів	32,0
Поточні фінансові інвестиції	146,0	III. Довгострокові зобов'язання	432,0
III. Витрати майбутніх періодів	16,0	IV. Поточні зобов'язання	1493,0
		V. Доходи майбутніх періодів	12,0
БАЛАНС	2973,0	БАЛАНС	2973,0

Завдання 3

Прийнято рішення про реорганізацію закритого акціонерного товариства «Альфа» (далі ЗАТ «Альфа») шляхом приєднання його до відкритого акціонерного товариства «Бета» (далі ВАТ «Бета»). У разі приєднання корпоративні права ЗАТ «Альфа» обмінюються на корпоративні права додаткової емісії ВАТ «Бета» у співвідношенні 10 до 7. Як компенсація акціонерам ЗАТ «Альфа» виплачується 2,25 грн. за кожен акцію номінальною вартістю 10,0 грн. Статутний капітал ЗАТ «Альфа» сформований із 65,0 тис. простих акцій. В обігу перебуває 186,0 тис. простих акцій ВАТ «Бета» номінальною вартістю 5,0 грн. кожна. Абсолютна величина активів ЗАТ «Альфа» становить 1165,0 тис. грн.; ВАТ «Бета» - 3254,0 тис. грн.

Визначте на основі наведених вище даних величину додаткової емісії корпоративних прав ВАТ «Бета» та збільшення абсолютної величини його активів після проведення приєднання ЗАТ «Альфа».

Запитання до перевірки знань:

1. При проведенні реорганізації підприємства шляхом приєднання необхідні такі зміни та/або господарські операції:

- а) створюється принаймні один новий суб'єкт господарювання із статусом юридичної особи;
- б) зобов'язання правопередника перед кредиторами, не передані на баланс правонаступника, вважаються такими, що були погашені;
- в) підприємство, що приєднується (правопередник), втрачає статус юридичної особи;
- г) при реорганізації створюється бізнес-група без статусу юридичної особи;
- д) зобов'язання правопередників передаються на баланс правонаступника у повному обсязі;
- е) корпоративні права підприємства, що приєднується, обмінюються на корпоративні права правонаступників;
- ж) власний капітал, у тому числі нерозподілений прибуток підприємства, що приєднується, розподіляється між його власниками у вигляді дивідендів.

2. При проведенні реорганізації підприємства шляхом злиття необхідні такі зміни та/або господарські операції:

- а) створюється новий суб'єкт господарювання зі статусом юридичної особи;
- б) корпоративні права підприємств, що реорганізуються, обмінюються на корпоративні права нового суб'єкта господарювання;

в) зобов'язання правопередників перед правонаступником, не передані на його баланс, вважаються такими, що були погашені;

г) підприємства, що беруть участь у злитті (правопередники), втрачають статус юридичної особи;

д) зобов'язання правопередників передаються на баланс правонаступника у повному обсязі;

е) власники суб'єктів господарювання - правопередників мають переважне право на викуп корпоративних прав правонаступника;

ж) підприємства, що реорганізуються, зберігають статус юридичної особи.

3. При проведенні реорганізації підприємства шляхом виділення необхідні такі зміни та/або господарські операції;

а) створюється новий суб'єкт господарювання зі статусом юридичної особи;

б) в операції виділення беруть участь принаймні два суб'єкти господарювання, що мають статус юридичної особи;

в) підприємство, що реорганізується, зберігає статус юридичної особи;

г) майно та капітал підприємства, що реорганізується, пропорційно розподіляються між правонаступником та одним або кількома новими суб'єктами господарювання;

д) підприємство, що реорганізується, втрачає статус юридичної особи, а всі його зобов'язання перед третіми особами передаються на баланс нового підприємства;

е) суб'єкт господарювання - правопередник ліквідується за процедурою банкрутства;

ж) підприємства, що реорганізуються, зберігають статус юридичної особи.

Практичне заняття 8

Тема: Фінансова інвестиційна діяльність підприємств (4 години)

Мета: з'ясувати роль фінансових інвестицій у розвитку та ефективному функціонуванні підприємств на сучасному трансформаційному етапі з урахуванням методологічних засад оцінки доцільності та відображення інформації про фінансові інструменти у звітності.

План заняття:

1. Сутність, цілі та види інвестицій підприємств
2. Довгострокові фінансові інвестиції
3. Поточні фінансові вкладення
4. Справедлива вартість фінансових інвестицій
5. Оцінка фінансових інвестицій методом ефективної ставки відсотка
6. Оцінка фінансових інвестицій в асоційовані й дочірні підприємства за методом участі в капіталі
7. Динамічний та статичний аналіз доцільності фінансових вкладень

Завдання 1

Визначити собівартість інвестиції, придбаної шляхом обміну:

- 1) на облігації, балансова вартість яких - 450 тис. грн., номінальна вартість - 500 тис. грн., справедлива - 510 тис. грн.;
- 2) на товари, балансова вартість яких - 10 тис. грн., справедлива - 15 тис. грн.

Завдання 2

Визначити вартість фінансових інвестицій за методом участі в капіталі. Якщо в 2009 р. підприємство придбає 40 % акцій іншого підприємства за 668 тис. грн.

Склад і динаміку власного капіталу асоційованого підприємства протягом року наведено в таблиці.

Таблиця 9

Статті власного капіталу асоційованого підприємства	На 01.01.2009 р.	На 31.12.2009 р.	Зміни у власному капіталі
1	2	3	4
Статутний капітал	1000	1000	—
Резервний капітал	250	250	—
Додатковий капітал	300	360	60
Нерозподілений прибуток	120	180	60
Усього	1670	1790	120

Чистий прибуток асоційованого підприємства за рік становив 110 тис. грн., сума нарахованих дивідендів - 50 тис. грн. Зростання додаткового капіталу обумовлено дооцінкою необоротних активів. У складі нерозподіленого прибутку прибуток від реалізації товарів підприємству А становить 10 тис. грн.

Завдання 3

У 2009 р. підприємство (інвестор) придбало 55 % акцій (або просто частину власного капіталу) іншого підприємства, котре відповідно, стає дочірнім. На дату придбання вартість акцій становила 700 тис. грн. (первісна вартість фінансових інвестицій на дату придбання становитиме 700 тис. грн.). Склад і динаміку власного капіталу дочірнього підприємства протягом року наведено в таблиці.

Таблиця 10

Статті власного капіталу дочірнього підприємства	На 01.01. 2009 р.	На 31.12. 2009 р.	Зміни у власному капіталі
Статутний капітал	1000	1000	—
Резервний капітал	250	250	—
Додатковий капітал	300	360	60
Нерозподілений прибуток	120	180	60
Усього	1670	1790	120

Враховуючи, що чистий прибуток за рік дочірнього підприємства становив 110 тис. грн., з яких 10 тис. грн. - прибуток від реалізації товарів материнському підприємству (інвестору); зростання додаткового капіталу дочірнього підприємства зумовлене дооцінкою необоротних активів; нараховані 50 тис. грн. дивідендів.

Визначити вартість фінансових інвестицій у дочірнє підприємство.

Запитання до перевірки знань:

1. До основних цілей здійснення довгострокових фінансових інвестицій підприємств належать?

- а) одержання прибутку;
- б) створення концернів;
- в) ліквідація конкурента;
- г) створення ліквідних резервів;
- д) формування стратегічних запасів сировини.

2. До цілей поточного фінансового інвестування підприємств можуть належати:

- а) диверсифікація діяльності;

- б) створення холдингів;
- в) створення ліквідних резервів;
- г) рефінансування дебіторської заборгованості;
- д) формування стратегічних запасів сировини.

3. За оцінки доцільності фінансових інвестицій методам дисконтування Cash-flow використовуються такі показники:

- а) інвестиційний Cash-flow емітента;
- б) операційний Cash-flow емітента;
- в) чистий грошовий потік (Cash-flow) від здійснення інвестиції;
- г) собівартість інвестиції;
- д) ставка дисконтування.

4. Ефективна ставка відсотка за фінансовими інвестиціями характеризує:

- а) реальну ставку дохідності інвестиційних вкладень за певний період;
- б) рентабельність підприємства-емітента;
- в) ставку дисконтування;
- г) виключно суму дисконту за фінансовими інвестиціями;
- д) ринковий курс акцій.

Практичне заняття 9

Тема: Фінансова діяльність підприємств у сфері зовнішньоекономічних відносин (4 години)

Мета: з'ясувати основні завдання фінансової служби підприємства при здійсненні зовнішньоекономічних операцій, а також оволодіти інструментарієм досягнення цих завдань.

План заняття:

1. Повноваження фінансових служб у сфері зовнішньоекономічної діяльності підприємств
2. Розрахунки при здійсненні зовнішньоекономічних операцій
 - 2.1. Правила щодо здійснення розрахунків
 - 2.2. Типові платіжні умови зовнішньоекономічних договорів (контрактів)
 - 2.3. Форфетинг
3. Митне оформлення зовнішньоторговельних операцій
4. Оподаткування зовнішньоторговельних операцій

Завдання 1

Підприємство А експортує товар вартістю 200 тис. дол. США до Франції. Умовами контракту передбачено, що валюта платежу - долари США. Надалі вносяться зміни до контракту, згідно з якими замінюється валюта платежу: 60 % контракту оплачується в євро, а 40 % - у гривнях через партнера французької фірми в Україні за курсом НБУ на день здійснення платежу. Чи були порушення чинного законодавства України з боку партнерів за договором, якщо вони не зверталися до відповідних органів щодо одержання будь-яких ліцензій на здійснення розрахунків? Якщо такі порушення були, то розрахувати суму санкцій, яку слід сплатити в бюджет за порушення чинного законодавства.

Завдання 2

Вітчизняне підприємство-імпортер 1 лютого звітного року здійснило авансовий платіж закордонному партнеру згідно з контрактом на поставку імпортованих товарів на загальну суму 300 тис. дол. США. Термін поставки за контрактом - 10 квітня поточного року. У зв'язку з об'єктивними обставинами іноземний партнер затримав відвантаження товарів на 60 днів, про що сторони уклали додатковий договір.

10 травня підприємство-імпортер звернулося до НБУ із заявою щодо отримання індивідуальної ліцензії. Складаючи декларацію про валютні цінності, підприємство-імпортер не внесло в неї прострочену дебіторську

заборгованість за імпортом контрахтом. Чи допустило підприємство-імпортер порушення чинного законодавства України, якщо допустило, то слід розрахувати розмір штрафних санкцій за порушення законодавства.

Запитання до перевірки знань:

1. До зовнішньоекономічних ризиків належать:

- а) ризик втрати чи ушкодження товару під час його транспортування;
- б) ризик виникнення збитків у вигляді курсових різниць;
- в) платіжні ризики;
- г) заборона конвертації та переказу валюти з країни;
- д) мораторій чи заборона на виконання боргових зобов'язань суб'єктами господарювання;
- е) немає правильної відповіді.

2. До основних інструментів нейтралізації ризиків відносять:

- а) хеджування;
- б) валютні кредити;
- в) використання спеціальних форм розрахунків;
- г) товарні кредити;
- д) валютно-цінові застереження;
- е) готівкові розрахунки.

3. Правила ІНКОТЕРМС характеризують:

- а) правила здійснення розрахунків у сфері ЗЕД;
- б) міжнародні правила інтерпретації комерційних термінів;
- в) основні ризики у сфері ЗЕД;
- г) правила митного оформлення товарів;
- д) правила заповнення митної декларації.

4. Санкції за несвоєчасне повернення валютної виручки за відсутності відповідної ліцензії застосовуються, якщо підприємство не одержало виручки протягом:

- а) 20 днів із дня відвантаження товару та оформленій вивізної митної декларації;
- б) 60 днів;
- в) 90 днів;
- г) 100 днів.

Практичне заняття 10

Тема: Фінансовий контролінг (4 години)

Мета: формування у студентів базової теоретичної підготовки та практичних навичок щодо обґрунтування та організації системи фінансового контролінгу як ключового елементу управління фінансовою діяльністю суб'єкта господарювання в умовах мінливого внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування підприємства.

План заняття:

1. Сутність, необхідність та завдання фінансового контролінгу
2. Стратегічний та операційний контролінг
3. Формування та реалізація на підприємстві системи раннього попередження та реагування (СРПР).
4. Методи фінансового контролінгу
 - 4.1. Аналіз слабких та сильних місць
 - 4.2. Бенчмаркінг та його види
 - 4.3. Пряме та цільове калькулювання собівартості продукції підприємства
 - 4.4. Граничний аналіз
 - 4.5. Вартісний аналіз
 - 4.6. ABC-аналіз
 - 4.7. XYZ-аналіз
5. Фінансове прогнозування в системі фінансового контролінгу

Завдання 1

Визначте параметри точки беззбитковості для МП «Люкс» та запас його фінансової міцності на підставі таких даних.

Оптова ціна продукції підприємства становить 12,0 грн. за одиницю продукції, а умовно-змінні витрати на одиницю продукції – 5,75 грн. При цьому у звітному періоді при обсязі реалізації у 254 000 одиниць продукції підприємство отримує прибуток у розмірі 453,3 тис. грн. У плановому періоді структура витрат підприємства не зміниться.

Завдання 2

Визначте параметри точки беззбитковості для ТОВ «Альфа», на підставі таких даних.

Оптова ціна продукції підприємства становить 15,76 грн. за одиницю виробу. Середня величина умовно-постійних витрат оцінюється на рівні 9,32 грн. Сукупні постійні витрати ТОВ «Альфа» дорівнюють 869,4 тис. грн.

Завдання 3

Визначте, використовуючи метод експоненційного згладжування, очікуваний (плановий) обсяг виручки від реалізації продукції ТОВ «Альфа» на третій і четвертий квартал поточного року. Планові та фактичні показники надходження виручки від реалізації продукції підприємства наведені нижче. Фактор згладжування визначений на рівні 0,16.

Таблиця 11

Період	Планова виручка, тис. грн.	Фактична виручка, тис грн.
1	2	3
Січень	1 325,0	1 198,5
Лютий	1 290,0	1 235,8
Березень	1 395,0	1 241,8
Квітень	1 435,0	
Травень	1 460,0	
Червень	1 525,0	
Липень	Визначити	
Серпень	Визначити	
Вересень	Визначити	
Жовтень	Визначити	
Листопад	Визначити	
Грудень	Визначити	

Запитання до перевірки знань:

1. Основні методи фінансового прогнозування, що засновані на екстраполяції, це:

- а) метод мозкового штурму;
- б) метод Дельфі;
- в) метод середньозваженої вартості;
- г) метод ковзаючої середньої;
- д) метод експоненційного згладжування;
- е) метод дисконтування очікуваних грошових потоків;
- ж) метод стохастичного прогнозування.

2. Показниками, що визначають абсолютну величину точки беззбитковості для підприємства, є:

- а) маржинальний прибуток;
- б) прибуток до сплати процентів та податків (ЕВІТ);
- в) абсолютна величина умовно-постійних витрат,
- г) ставка податку на прибуток;

- д) прибуток після сплати процентів та податків (ЕАІТ);
- е) абсолютна величина непрямих податків, що включаються в ціну продукції підприємства;
- ж) середня величина умовно-постійних витрат на одиницю продукції.

3. Затрати підприємства, виходячи із кореляції їх величини із обсягами виробництва, поділяють на такі групи затрат:

- а) прямі витрати;
- б) непрямі витрати;
- в) зворотні витрати;
- г) умовно-постійні витрати;
- д) середні витрати;
- е) маржинальні витрати;
- ж) умовно-змінні витрати.

4. До показників, що визначають величину маржинального прибутку з одиниці продукції підприємства, належать:

- а) оптова ціна одиниці продукції підприємства;
- б) середні умовно-постійні витрати на одиницю продукції;
- в) ціна одиниці продукції підприємства з урахуванням ПДВ та акцизу;
- г) середні умовно-змінні витрати на одиницю продукції;
- д) ставка податку на прибуток;
- е) абсолютна величина фінансового левериджу підприємства;
- ж) середня величина сплачених підприємством процентів за позиками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баланс: П(С)БО 2, затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31.03.1999 р. №87. – [Чинний від 1999-03-31].
2. Господарський кодекс України: за станом на 30 квіт. 2009 р. // Відомості Верховної Ради України. - № 18, № 19-20, № 21-22. - 2003.
3. Загальні вимоги до фінансової звітності: П(С)БО 1, затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31.03.1999 р. № 87. - [Чинний від 1999-03-31].
4. Звіт про власний капітал підприємства: П(С)БО 5, затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31.03.1999 р. № 87. - [Чинний від 1999-03-31].
5. Звіт про рух грошових коштів: П(С)БО 4, затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31.03.1999 р. №87. - [Чинний від 1999-03-31].
6. Звіт про фінансові результати: П(С)БО 3, затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31.03.1999 р. № 87. - [Чинний від 1999-03-31].
7. Зобов'язання: П(С)БО 11, затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31.01.2000 р. № 20. - [Чинний від 2000-01-31].
8. ІНКОТЕРМС. Офіційні правила тлумачення торговельних термінів Міжнародної торгової палати (редакція 2000 року): Правила від 01.01.2000 р. - Чинні з 01.01.00 // Урядовий кур'єр. - 2002. - 10 квіт., № 68.
9. Митний кодекс України: за станом на 01.08.09 // Урядовий кур'єр. - 2002. - 14 серп., № 148.
10. Об'єднання підприємств: П(С)БО 19, затверджено наказом Міністерства фінансів України від 07.07.1999 р. № 163. - [Чинний від 1999-07-07].
11. Правила використання готівкової іноземної валюти на території України: Постанова правління НБУ від 26.03.98 р. № 119. - Чинні з 29.06.07 // Офіційний вісник України. - 2007. - 02 лип., № 46.
12. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 р. № 514-VI. - Чинний з 29.04.09 // Урядовий кур'єр. - 2008. - 29 жовт., № 202.
13. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. - Чинний з 17.01.01 // Урядовий кур'єр. - 2001. - 17 січн., №8.
14. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 р. № 1576-XII. - Чинний з 01.10.1991 // Голос України. - 1991. - 11 жовт.
15. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. № 959-XII. - Чинний з 01.07.91 // Голос України. - 1991. - 12 черв.
16. Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди): Закон України від 15.03.2001 р. № 2299-III. - Чинний з 24.04.01 // Урядовий кур'єр. - 2001. - 25 квіт., № 74.

17. Про обіг векселів в Україні: Закон України від 5.04.2001 р. № 2374-III. - Чинний з 04.05.01 // Урядовий кур'єр. - 2001. - 04 трав., №78.
18. Про оподаткування прибутку підприємств: Закон України від 28.12.1994 р. № 334/94-ВР. - Чинний з 01.01.1995 // Голос України. – 1995. - 14 лют.
19. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні: Закон України від 12.07.2001 р. N 2658- III. – Чинний з 07.09.01 // Відомості Верховної Ради. - 2001. - № 47.
20. Про складання фінансових планів підприємств: Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13.04.2005 р. №95-р. - Чинне з 13.04.05 // Урядовий кур'єр. - 2005. - 27 квіт., № 78.
21. Про фінансовий лізинг: Закон України від 16.12.1997 р. № 723/97-ВР. - Чинний з 10.01.98 // Урядовий кур'єр. - 1998. - 10 січ.
22. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 р. № 2 664- III. - Чинний з 22.08.01 // Урядовий кур'єр. - 2001. - 29 серп., № 154.
23. Про цінні папери і фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006 р. № 3 480-IV. - Чинний з 19.05.06 // Урядовий кур'єр. - 2006. - 19 квіт., №75.
24. Фінансові інвестиції: П(С)БО 12, затверджено наказом Міністерства фінансів України від 26.04.2000 р. № 91. - [Чинний від 2000-04-26].
25. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. № 435-IV: за станом на 05.08.2009 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. - № 40-44.
26. Бригхем Ю. Финансовый менеджмент: в 2 т. / Ю. Бригхем, Л. Гапенски; пер. с англ. под ред. В. В. Ковалёва. - СПб.: Экономическая школа. - 2005. - Т. 1. - 2005. - 497 с.
27. Бригхем Ю. Финансовый менеджмент: в 2 т. / Ю. Бригхем, Л. Гапенски; пер. с англ. под ред. В. В. Ковалёва. - СПб.: Экономическая школа. - 2005. - Т. 2. - 2005. - 668 с.
28. Ван Хорн Дж. К. Основы финансового менеджмента / Дж. К. Ван Хорн, Дж. М. Вахович; пер. с англ. - [12-е изд.]. - М.: Вильямс. - 2006. - 1232 с.
29. Дідківський М. І. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: навч. посіб. / М. І. Дідківський. - К: Знання, 2006. - 463 с.
30. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч. посіб. / О. О. Терещенко. - К.: КНЕУ, 2003. - 554 с.
31. Філіна Г. І. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч. посіб. / Г. І. Філіна. - К.: ЦУЛ, 2007. - 320 с.
32. Фінанси підприємств / [за наук. ред. А. М. Поддєрьогіна]. - [4-те вид.]. - К.: КНЕУ, 2002. - С. 60-78.
33. Фінансова діяльність підприємств: навч. посіб. / [В. І. Аранчій, В. Д. Чумак, О. Ю. Смоленська, Л. В. Черненко]. - К.: Професіонал, 2004. - 240 с.

34. Фінансова діяльність підприємства: підручник / [О. М. Бандурка, М. Я. Коробов, П. І. Орлов, К. Я. Петрова]. - 2-ге вид., перероб. і доп. - К.: Либідь, 2002. - 384 с.

35. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / [О. О. Терещенко, Я. І. Невмержицький, А. П. Куліш та ін.]; за заг. ред. О. О. Терещенка. - К: КНЕУ, 2006. – 312 с.

36. Фольмут Х. Инструменты контроллинга / Х. Фольмут. - М: Финансы и статистика, 2001. - 288 с.

Навчальне видання

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять та самостійної роботи
з дисципліни

ФІНАНСОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ

*(для студентів 5 курсу денної форми навчання
спеціальності 7.03050901 – «Облік і аудит»)*

Укладачі: **МОМОТ** Тетяна Валеріївна,
СИСОЄВ Дмитро Володимирович

Відповідальний за випуск: *Т. В. Момот*

За авторською редакцією

Комп'ютерний набір *Д. В. Сисоєв*

Комп'ютерне верстання *І. В. Волосожарова*

План 2011, поз. 361 М

Підп. до друку 24.10.2013	Формат 60x84/16
Друк на ризографі.	Ум. друк. арк. 2,5
Зам. №	Тираж 50 пр.

Видавець і виготовлювач:
Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Революції, 12, Харків, 61002
Електронна адреса: rectorat@kname.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 4064 від 12.05.2011 р.